

Zwembanden los gooien¹

Sabine van den Brink en Angela Pfaff

'Ik vind het bijzonder om met de interne opleiding bezig te zijn. Het plaatst je zelf in een andere rol en je voert gesprekken die je nog niet eerder gevoerd hebt. Het laat je over jezelf nadenken. Dat maakt het boeiend en het is ontzettend leuk. In het begin zag ik alleen het diepe zwembad, maar zo langzamerhand begint het kaders te krijgen, kun je de zwembanden los gooien en begin je al een beetje een baantje te trekken.'
(citaat van een schoolopleider)

In het studiejaar 2004-2005 is het traject *Samen op Scholen* van start gegaan. Zeven VMBO-scholen geven in samenwerking met de Faculteit Educatie vorm aan een intern opleidingstraject. Per school nemen er zo'n tien collega's deel. Enerzijds willen de scholen nieuwe docenten met gerichte kennis van het VMBO opleiden, anderzijds willen zij de onderwijskundige en didactische kwaliteit van het zittende personeel verhogen. Beide groepen zijn dan ook als 'collega's in opleiding' in *Samen op Scholen* vertegenwoordigd. De ontwikkelingen in dit eerste opleidingsjaar van *Samen op Scholen* werden in kaart gebracht met behulp van een monitor. Deze werd uitgevoerd in opdracht van het SBO (sectorbestuur onderwijsarbeidsmarkt) door Sabine van den Brink en Angela Pfaff, leden van de kenniskring 'Vernieuwende opleidingsmethodiek en -didactiek'. De citaten in dit artikel komen allen voort uit de vele interviews met schoolopleiders, coaches en studenten (collega's in opleiding), die ten behoeve van de monitor gevoerd zijn.

Een van de aanleidingen voor *Samen op Scholen* was de behoefte van de VMBO-scholen aan speciaal opgeleide VMBO-docenten, die voorbereid zijn op specifieke VMBO-taken en -aspecten. Maar wat zijn dat dan?

Deze vraag zal de opleiders en coaches van de scholen en van het Instituut Archimedes ook het komende jaar nog bezig houden, want eenduidige antwoorden of generalisaties kunnen nauwelijks gegeven worden. Daarvoor is het VMBO te divers en speelt de schoolcontext (ligging, cultuur, levensbeschouwing, aantal leerlingen, talen enz.) een te grote rol.

Een aspect, dat bij alle deelnemende VMBO's speelt, is het taalgebruik. Docenten die net van de opleiding af komen, kunnen bijvoorbeeld hun kennis en taalgebruik niet zonder meer vertalen naar de VMBO-situatie.

'Als het gaat om taal, dan worden de studenten allemaal gecorrigeerd. Dus Hogeschooltaal wordt gereduceerd tot de taal van de leerlingen. We leren de studenten om te communiceren met de leerlingen. In het begin is dat monkey see and monkey do.'
(citaat van een schoolopleider)

Een uitdaging in het eerste opleidingsjaar was het inrichten van de opleiding zelf. Wat doen de coaches op school en hoeveel tijd krijgen zij daarvoor? Wat zijn de werkzaamheden van de studenten en hoeveel studiepunten horen daarbij? Hoe geef je iedereen voldoende tijd en rust om te kunnen leren, plannen, reflecteren? Hoe zorg je ervoor dat de leertaken en de zorg voor de leerlingen de opleiding van studenten niet in de weg staan? Hoe voorkom je 'oberen op een druk terras'?

Het traject *Samen op Scholen* wordt als een vliegwiel gezien, dat de onderwijsinnovatie een extra impuls kan geven. Hoe meer docenten binnen deze innovatie opgeleid worden, hoe breder deze gedragen wordt. Dit is de visie. Op de werkvloer ziet deze ontwikkeling er vaak anders uit.

¹ Dit artikel is eerder opgenomen in Online (september 2005).

'De VMBO-specifieke didactiek zal bij ons binnen 'natuurlijk leren' misschien pas aan het eind van volgend jaar terug komen. Al deze docenten die nu binnen 'natuurlijk leren' werken, zijn nu niet met de interne opleiding van de studenten bezig.'
(citaat van een opleider)

De combinatie van onderwijsinnovatie en het opzetten van een interne opleidingsstructuur zorgt voor een taakverzwaring van alle deelnemers aan het traject. Het gaat immers om meer dan de meestal bekende stagebegeleiding, het gaat om het opleiden van nieuwe leraren. Dat vraagt een andere insteek van de coaches.

'Help ons aan een goede leervraag, waarmee wij bezig kunnen zijn. We kunnen wel zelf een leervraag bedenken, maar dan heb je nog niet alles wat je zou kunnen leren wat belangrijk is.'
(citaat van een collega in opleiding)

Anders gaan denken, taken overlaten aan scholen en de VMBO-specifieke context onderkennen vergt ook veel van de lerarenopleiding.

'Laatst hebben de studenten voor het eerst een hele dag Samen op Scholen-uitleg gehad en nu zijn ze pas goed aan het werk. Ik hoop dat ze het nu snappen. Wees kritisch zeg ik steeds. Hopelijk begrijpen de leergebiedsopleiders dat ze niet de enorme dieptes in moeten gaan met het vak. Ze houden nu zo vast aan dat 2^e graads programma'.
(citaat van een opleider)

Zowel de scholen als de Faculteit Educatie zitten in hetzelfde proces. Vraagtekens ontstaan vooral in de onderlinge afstemming: wie doet wat en is waarvoor verantwoordelijk? Wat inspireert de deelnemers aan *Samen op Scholen* om met frisse moed aan het tweede opleidingsjaar te beginnen? Als je deze vraag stelt aan opleiders en studenten (collega's in opleiding), dan beschrijven zij in hun antwoorden de aspecten van een krachtige leeromgeving:

- De koppeling tussen de opleiding en de schoolpraktijk.
- De contacten met bevlogen, jonge en geïnspireerde collega's.
- Het ervaren van het eigen opleidingstraject als betekenisvol en bevredigend.
- De sterke samenwerking met collega's: samen leren.
- De aandacht voor reflectie en intervisie: je bekwaamt je in het coachen en je denkt na over je eigen handelen.
- De vervanging van de traditionele lessen door uitdagende opdrachten.
- Het bedenken van specifiek leermateriaal en werkvormen.
- De nieuwe kijk op onderwijs van nieuwe docenten.
- Het leiding geven aan het eigen leerproces.
- Het leven lang leren.

Samen op Scholen heeft alle elementen in huis om vanuit een constructivistische benadering leren tot een feest te maken.

'Ik heb een vlammetje voor deze opleiding. Ik sta er helemaal achter. Als dit gaat werken dan is het een geweldige opleiding. We gaan echt leraren afleveren.'
(citaat van een opleider)